

LXXXIX

دار الفنون

جلد اول فی حق و حقوق

حقوق ، اقتصادیات

ایک آئینہ بر نشر اور نور

مندرجات :

قسم حقوقی :

- تطبیق واجتہاد [منصورى زاده سعيد]
- داعی بی طرفلق حال ووظائف [احمد صلاح الدين]
- ساختمه لكده استعمال [دیران]
- افلاسك عقود ومقاولاته تأثیرى [على كمال]
- سربستی مقاولات [میسون واطوره]

قسم اقتصادی :

- تمتع ویرکوسی [ابراهیم فاضل]
- احصائیاتده استحضار عملیه سی [مصطفی زهدی]

استانبول — مطبعه عامره

۱۳۳۲ — ۱۳۳۴

احصائیاتِ کتب : استحضار عملیہ سی

— ۱ —

مقدمہ

احصائیاتِ اجتماعی کتلہ لری صائی ایلہ تتبع ایتک اصولی عد ایدلرہ کورہ ، بالجلہ موضوعات احصائیہ راجع اولہ جق صورتدہ نظری : طاقم اساسات عمومیه وجودہ کتیر مک پک مهم بر مسئلہ در . بواساسلر وجودہ کایر ایسہ : بونلرک اسمہ احصائیاتک *Méthodologie générale* قسمی دیمک قابلدر . ایام اخیردہ احصائیون ، تتبع علمیلرینی صرف « اصول » اولہ رق سوق ایتکدہ اولغلہ برابر ، بشر کتلہ لرینک روحنہ نفوذ ایلک خصوصندہ علمی ماہیتی حائز ، بعض « نظری دستور وقاعدہ لر » چیقارہ بیلمشلر وبونلری متشبین احصائیہ ، دوائر دولہ قبول ایتدیر مشلردر . احصائیاتک بوکون الک مهم مباحث نظریہ سی بوقسمندن عبارتدر .

واقعا « مہ تودولوثری ژہ نہ رال » ہر موضوع احصائی ایچون ہمہ حال قابل تطبیق ، آمر قاعدہ بولہ مامش و ہر مسئلہ کندینہ کورہ ازچوق فرق وامتازی حائز اولدینی ایچون ، دیگر موضوعلردن احصا اصولجہدہ براز آریلایسی لازم و ضرری بولنش ایسہدہ ، نام ویا ناتمام موجود « اصول عمومیه » بیلنمدجکہ ، ہر موضوعہ راجع اصول تعیین و حسن تطبیق ایدیلک امکان تحتندہ اولمدیقندن ، زمانزدہ علمائک مهم اولان احصائی اساسات « مہ تودولوثری ژہ نہ رال » اساسلردن عبارتدر .

اصول عمومیه احصائیہ درت دورہ فعالیتہ راجع اولوق اوزرہ ، تأسیس ایدیلکدہ در :

برنجی عملیہ : امضار ویا استحضار عملیہ سیدر ،

ایکنجی « : تعداد ویا امضاء عملیہ سیدر ،

اوچنجی « : تلفیظ ویا ترتیب عملیہ سیدر ،

دردنجی « : تفسیر ویا استنتاج عملیہ سیدر کہ ، علی العموم از باب علمجہ

قبول ایدیش بولان عمومی ونظری اساسلر، بودرت نوع معامله نك وجوده کتیردیکی سلسله فعالیتیه عائد اوله رقی تأسیس، توضیح وتشریح اولمقده در. مملکتیز، احصائیات کلمه سی علم ساحه سنده یکرمی اوتوز سنه دئیری تکلم ایتمکده، قرق الی سنه دئیری دوائر دولت مطرد وغیر مطرد صورتده «احصائی غیرت وفعالیته» کوستره رلک، جدول احصائی «نامیه بعض مجلده لر ترتیب ونشرینه چالیشمقده در. فقط، اعتراف ایتملی زک، بوکونه قدر دوت معامله متابعه احصائی نك عمومی ونظری اساسلری، هانکی مسلك احصائییه تماس ایتمک شرطیه اولور ایسه اولسون، متین بر صورتده، بزده هنوز ایضاح وتشریح ایدیلماش، بهر موضوعه کر زکاء نظری وجوده کتیره جک صورتده علماً ساحه احصائیاتک هیچ بر طرفی بول ضیا ایله تنور اولنماشدر. باخصوص، معاملات احصائییه نك اهمیت و قیمتیه بالطبع تقدیر ایدن ارباب علم دوت عملیه ایچندن احضار واستحضاره متدائر اولمق اوزره، مملکتیزه نافع اوله جق درجه ده مطالعه لرینی اوزون اوزادییه یورو تماش، بزده «احصائی حاضرلق» بحثی پک ناتمام بر ایشلردر.

قناعتمزه کوره، بز بوکون هر جهته حاضرلق دوره سنده بولونیورز؛ بناء علیه، آتیا اجراسنه تثبیت ایدیه جک عظیم معاملات احصائییه نك اجرا سندن مقدم یا پلسی لازم کلن استحضاراته دائر نه قدر مبذول اساسات وضع ومناقشات اجرا ایدیلیر، مسائل طرز علمیه حل ایدیلک چالیشیلیر ایسه، بوندن اوقدر چوق فائده علمیه واداریه حصوله کلیر.

— ۲ —

استحضار عملیه سنك اهمیتیه وتقسیمی

ماضزلقک اهمیتیه :

متجانس ومتماثل جزؤلردن، قابل تعداد واحدلردن ترکیب ایتدیکی جهته، احصائی موضوع اولغه الیریشلی اولان «بشر کتله لری»، «اجتماعی کلیه» لر بعضاً، بر مملکتک نفوسی کی غایت تموج، صوکی جاری ومائل زوال، هوا کی تبدیل حال وموقعه میال اولور، بعضاً نفوسده، حیوانات، اراضی وسائرده اولدینی وجهه، میلیونلرجه وبعضاً یوز میلیونلرجه، میلیارلرجه بر آرایه کلن «کومه» لر حالنده بولونوره انسان کتله لری تموج،

اراضی، حیوانات و سائرہ جسمات و تعدد اعتباریہ کوچ قابل احاطہ در؛ حاصلات زراعیہ، صناعیہ، معدنیہ ایلہ ادخالات، اخراجات، جرائم و امور مالیہ مظلم و ایجنہ نفوذ ایدیلک مشکل، چتین موضوعلر عرض ایلر؛ بو کتلهلر حقندہ احصائی معلومات آلمق ایستہ دیکمزدہ، آرزومزی دائرہ امکانہ کتیرمک و بالخاصہ اختیار و مراکز شکلندہ صحیح، غیر مغفل، تام و علمی معلومات الہ ایتک ایچون بر چوق حاضرقلره احتیاج واردر. بو احتیاج سوقیلہ درکہ، تعداد و احصا دینیلن عملیہ یہ باشلامازدن اول، دیگر بر طاقم عملیات متقدمہ یہ لزوم واردر، بر چوق جزؤ و قسملردن مرکب اولان بوسلسلہ افعال و اعمالہ «عملیہ استحضار» دتمک ممکندر.

حسن ایدیلن بو حاضرلق احتیاجی و بو احتیاجک شدتی ایلہ استلزام ایلدیکی مشاق و مزاحم تفاوت ایلر. موضوع احصائیک مغلقیتی و جسماتی ایلہ مملکتک سطحی، عوارض جغرافیہ، وسائط نقلیہ، مملکتک سویہ مغنویہ سی، اعتیادات و اخلاقیاتی بورادہ شدتہ حائر تأثیردر. یعنی، بر موضوع احصائیک حاضرلق عملیہ سندن دیگرینہ کچیلدیجہ، کوریلیرکہ، عملیہ استحضاریہ نك شدت و اهمیتی، مسئلہ نك موفقیتی امرندہ متفاوت رون اوینامقدہ در. فقط، اساس دائما بر در و بر قالہ جقدرد:

«هانکی موضوع احصائی حقندہ کتلهوی تتبع یاپیایر ایسہ یاییلسون، حسن ایدیلن احتیاج ایلہ متناسب اولمق اوزردہ، اول باول حاضرلق یاییلمق ضروریدر. حاضرلقمنز تنوع عددی و احصائی یہ کیریشیلہ مز.»

بعض ارباب غلمہ کورہ، استحضار عملیہ سی احصائیاندہ سلا حاتمق، سفر برلک وجودہ کتیرمک دیمکدر. احصائی معلومات آلمق ایستیلر هانکی نوع بشر کتلهلری و اجتماعی واقعه و حادثهلر حقندہ عددی تتبع یایمقہ باشلارلر ایسہ باشلاسونلر، حاضرقلی ایسہ لر، تعبیر آخر ایلہ مجهز، مسلح ایسہ لر، کلیہ و کتلهلری تماماً احاطہ ایدر، مادہ کتلهلری قوشاندقلری کبی، معناً دخی کتله نك متائل اجزاسنی ایلیراق، قلعہ یی ضبط و تسخیر ایدرلر. بالطبع مجهز اولمان بر «هیئت احصائیہ» کتلهلری نہ مادی بر صورتدہ احاطہ ایدر، نہ دہ ایشک ایچندن انتہائی بر مظفریت ایلہ چیقاییلہ جق مغنوی احاطہ یاپیایر. عملیات احصائیہ یی بوتشبیہ کورہ، عادتاً حرب تلقی ایلک ایجاب ایدہ جکدر. فی الحقیقہ، احصائیوندن بعضیلری کمال حق ایلہ دیورلر:

«عظيم بر كته» مظلومه حقنده عددى معلومات اُلُق او كته يه حاكم اولق ديمكدر ؛ علم حكم ايسه ، حكمده ظفردر ؛ ظفر آنجق مجاهده و حربك محصولى اولور . يعنى ، معلومات احصائيه اَله رق ، بر ملكتك موجوديت انسانيه ، اقتصاديه ، عدليه ، ماليه و سائرده سى حقنده ، هاتفانه حكم علميلر ايله ، شو كته تظاهرات بوندن عبارتدر ، بو كته تظاهرات شوندن عبارتدر ، ديمك ايچون ، حقنده معلومات اَله جق اشيا يى بر «دائرة» تضيق ، و اشخاصى بر «دائرة حكم» اَله اُلُق و حادثاتى هر طرفدن صميم صيقي قوشادارق ، صورت ظهور و تعاقبى حاكمانه قيد ايلك و شواله كوره ، بعضاً اشخاص ، بعضاً اشيا و حادثه لر ايله پنجه لشر ك حرب ايلك لازمدر .

بو مطالعات تمثليه بزه احصائى حاضر لك اهميتنى قسماً آكلا تمشدر ؛ بناءً عليه ،
دييه بيلرز :

« بر تشبث احصائيه باشلايان دولت نه قدر كوزل سلا حلا نير ، احصائيات اردوسنى اينى ترتيب ، تجهيز ، سوق و اداره ايدر ايسه ، مقصد احصائيسنه ، او قدر امنيت ، تماميت و سرعت و انتظام ايله واصل اولور . اينى حاضر لانيان ، اردوسنى تجهيز ، تعليم ايلين بر عسكرى قوماندان نصل ساحة حريده مغلوب اولورسه ، استحضارسز معلومات احصائيه اُلُق ايچون اورته يه آيلان حكومت و دائرة لرده ايله جه مغلوب اولور ، ناتمام حاضر لقلرينك خسراتنى كور برلر . نتيجه و اشخدر : احصائى حاضر لق ، ديكر بوتون احصائى معامله و فعاليتلر ك موفقيتى ايچون ، مفتاح اساسيدر . »

عملية اعضايه نك نفسى :

احصائى حاضر لق نك بر معامله دكل ، بلكه بر سلسله معاملاتدر ؛ يا خود ، مختلف جبهه و نقطه نظرلره كوره ، احصائى حاضر لق اجرا و اتمام ايديلك لازمدر كه ، كله نك تماماً احاطه سى قابل اولسون . بناءً عليه ، بهر نقطه نظر كوره باييلان تدابير استحضاريه بر نوع حاضر لق ديمك اولور ؛ بو حاله كوره عملية احضاريه يى جزؤ لره آيرملى يز :

۱ — صورت عموميه ده حاضر لق يانمق ديمك اولان ، « احصائى عملية متقدمه » بر تشبث « ايله باشلار . فكر تشبث بر رجل دولتن و يا عالم ، متفكر بر كيمسه نك دماغ و مفكره سندن اول باول نبعان ايدر . مؤخرأ بر شكل تحريرى و ادارى اَله رق ، بر چوق كيمسه لره سرايت ايلر ؛ تشبث ابتدائى اطرافنده رجال و علمادان ، مأموريندن متعدد

کیمسه لر طوبلانیر؛ حکومت و دولته مال ایدیلن بو «تثبت احصائی» مطرد و رسمی برقانلدن کچیریه رک، حیاته ایصال ایدیه جک بر شکل نظری، حقوقی و سائر اکتساب ایلر ایسه، تطبیق ایدیلیر. بدایتده ساده جه دوشونجه دن عبارت بر حیاته مالک اولان «تثبت احصائی»، واقعه فعلیه اولور. دیمک اولور که، فعل اولمازدن اول هرثبت احصائی، بر «تثبت نظری و علمی» اولق لازمدیر. صرف مفکره نك محصولی قالدینی حانه نظراً، حاضر لغت بو قسمی، بستیون نظری و علمیدر؛ شکل اداری اکتساب ایدنجه، تثبیت احصائی غیر علمی اولماز؛ فقط، نظری - علمی حالدن چیقار. بونک ایچون بز، هر شیدن اول استحضار احصائیده: «علمی - نظری حاضرلق» لازم اولدینی و بو حاضر لغت غرض و مقصد احصائی بی تعیین ایله اشتغال ایتمی ایجاب ایتدیکنی قبول ایلوروز. فی الحقیقه، هر حاضر لقمده اول باول ارنیلان شی، مقصودر؛ تعین آخر ایله، هدف هر شیدن اول تعیین اولمیدر. بویوک، کوچک کافه تشبیهات احصائیده هدف و غرضی تعیین ایدن، علمی ماهیتی حائر اولان بر حاضر لقمده؛ بونک ایچون «استحضار علمی» فصل یاپیلیر، یاپیلمیدر، اولاً بیلنمک و دیگر استحضار عملیه لرینه تقدیم ایدلمک لازمدیر.

۲ — «نظری - علمی حاضرلق» دن صکره تثبیت احصائی به شکل اداری و یرمه لزوم حاصل اولور اولماز، اداری ماهیتی حائر بعض حاضر لقلر یا مق ایجاب ایدر. مملکت داخنده بویو جک بر کتله تظاهراته دائر مستمر، عمومی، مطرد معلومات احصائیہ آلمق ایچون، شخصی و مادی بر جوق مانعه لره تصادف ایدیه جکی طبعیدر. مثلاً، نفوس تحریرلری ایله حاصلات زراعیه، معدنیه، صناعیه، اراضی و مسقفات تحریرلرنده افراد، احصا مأمورلرینه اطاعت و یا معاونت ایتماک ارزوسنده بولنه بیلیر. یا خود وظائف احصائیہ ایله موظف مأمورین آلدینی امر و تعلیمات موجبجه وظیفه سنی ایفا ایتمز، بعض سبیلردن طولانی تکاسل کوستریر. منتظم معلومات آلمق غرضی تعقیب و بوکا موافق استحضارات اجرا ایلین دولت اطراد و یکنسقی بی تأمین، انتظام و تمامیت احصائیہ بی استحصال ایچون، صرف نظری حاضرلق ایله اکتفا ایتیه رک، بعض تدابیر قانونیه و نظامیه وضعه مجبوری کوریر. بالخاصه، قانون قوتی میدانه چیقاریلق ایجاب ایدر.

ایشته بوسیدندر که، یاییله جق استحضارات آراسنده اداری، حقوقی ماهیتی حائر بعض معاملات ده اولور، بونلرک هیئت مجموعه سنه «استحضارات حقوقیه» و یا ساده جه «حقوقی حاضرلق» دیمک مناسب دوشر.

۳ — کتلہ وی تبغی اجرا ایله موظف اولدقلرندن شخص ، ماده و واقعه لر ایله تماس ایدرک استکشاف، مشاهده، تعداد و تحریر، قید یاپه جق، اونلری، طولایله رق تلخیص، ترتیب، نشر و تفسیر ایله جک اولان برچوق مأمورین احصائییه لزوم واردر ؛ محلی، مرکزی مأمور، اصل، معاون و فوق العاده وظیفه ایله موظف مأمور صفت و حالنده یولسان مأمورین احصائییه، ایلروده کوریله جکی وجهله، عادتاً براردودر ؛ حرب احصائییه کیره جک اولان بواردویه داخل افرادک تعیین ایله ایشه نهایت ویریلنجیه قدر سوق و ادارہ سی بر مسئله مهمه در ؛ علی العموم مأمورین احصائییه نک تعیینه باشلامازدن اول، حاضر لائمه لری، اوندن صکره تعیین اولونمالری لازم اولدینی کبی، مأمور لر آراسنده اینی و ثمره ویره جک بر مناسبت اداریه تأسیس ایدیلیمی مصلحت ایچون ضروریدر . نهایت، یولسرقلری و سائر طولایسیله تحریر اجرا ایدیلیر ایکن، ایشلری بیتدیکی ایچون، تحریر اجرا، تلخیص اکال و نشریات ایفا ایدیلدکدن صکره، مأمورلرک مأموریتلرینه ختام ویریلک ایجاب ایدر . ایشه، مصلحته اک موافق شکل و صورتده بومعاملاتی سوق و اداره ایدیه یلمک ایچون بعض اساسلر احضار ایدیه یلمک طبعی ضرورت حکمنده در ؛ بوحاضر لقه ده « استحضار شخصی » اسمی ویریلک ممکندر . معامله آرزوق اداریه ماهیتی حائر اولقله برابر، ایش صرف شخصلر ایله در ؛ استحضار شخصی اسمی بوجهتله غیر ملائم عد ایدیلده من .

۴ — هر تشبده اولدینی کبی، معاملات احصائییه باشلانیه جنی صره ده مادی برطاقم حاضرقلر یایلمق کذلک ضروریدر . تحصیل علمه، اجرای زراعت، تجارت، صناعته باشلایان کیمسه، نصل آلات و ادوات، سرمایه و سائر ناملر ایله برچوق وسائط مادیه نک تدارکته محتاج اولورایسه، مملکتک مهم و بعضاً کافه قطعاتنه عام و شامل اجتماعی کتله لر حقدده تتبع عددی یایلمق ارزو ایدیلنجیه، اولیه جه دولته، متشبت احصائی ولایت و نواحی اولدیلغه کوره، اونلره و یاخود تشبث افراد عادیه دن بعضیلری طرفدن ایسه، افراده آلات و ادوات و سائر ماده حاضر لاق ایجاب ایدر .

افرادک تشبثات مادیه سند هر نوع موفقیاتک مادی حاضرقلره مستند اولدینی غایت واضح و شایع بر حقیقتدر . احصائیاتده ده « مادی حاضرلق » اوکایقین اهمیتی حائر ایسه ده، مع التأسف اوقدر شایع و معلوم بر حقیقت دکدر .

۵ — تشبث مادیدن تفریقنه احصائیات عمومیه ده لزوم کوریان بر نوع استحضار دها وارد رکه، اسمنه « استحضار مالی » دیمک قابلدرد. باشلانیلان معاملات احصائیه نك كرك معاش و كرك مصرف اوله رق مستلزم اوله جفی نقدی فدا كارلق اولجه دریش ایدیلک مختلف ملتلرده بوكونه قدر كچیریلان تجربه لره نظراً، مهم حاضرلق تلقی ایدیلککه سزا بر ماهیت اکتساب ایشدر؛ باخصوص، بودجه مسائلی ایله علاقه دار اولان مصارف احصائیه اولدن تخمین ایدیلک لازمه احتیاطیه دن صایلیر. تحریرلرک اورتیه رده بر اقله سنی منع ایلک، تأخرات تلخیصیه ونشریه یه امکان بر اقاماق ایچون، بزده « احصائیات بودجه سی » ترتیبی، كرك هر تشبث مستقل وعظیمه باشلانمازدن اول، كرك دواثره موجود مبادی تشکیلات احصائیه و تتماتی ایچون، حلی لابد بر مسئله مالیه وجوده کتیریر.

— ۳ —

علمی حاضرلق

ماهیتی حقنده بر از اول مجمل معلومات ویریلان علمی حاضرلقده ایکی اساسلی مسئله نك حلنه علماً لزوم واردرد:

- ۱ — موضوع احصائیه نك تعريف و توصیفی،
- ۲ — کلیه لر ایله واحدلرک زماناً و مکاناً تحدیدی.

کلیاتك تعريف و تعیینی:

معلومات احصائیه آلق ایستدیکمز موضوعات متشابه و متماثل واحد و جزؤلردن مرکب کتله لر وجوده کتیریر؛ بو کتله لره تتبع عددی تطبیق ایدیله جکی ایچون: « کلیه » و کلیه یی ترکیب ایدن اجزائك بهره ده: « واحد احصائی » یا خود « واحد تعداد » تعبیر اولونور. بعضاً بر تشبث احصائیه واحد احصائیلرک وجوده کتیردیکی « کلیه لر » تعدد ایدر، « کتله » بو حالده بر چوق کلیه لردن مرکب اولور. بوندن طولانی، اکثر تحریرلر بر چوق کلیه یه شامل اولدیقی ایچون، اول باول کلیاتك تعريف و تعیینه، تفریقنه لزوم حس ایدیلیر. کلیاتك تعریفندن مقصد نه اولدیغی تشریحیه باشلانمازدن اول، شونی سوبلیه لمکه، حادثه، اشیا، اشخاص کتله وجوده کتیرمینجه، ذاتاً تعداد اولنه میه جفتدن، احصائیات

یایلمق ، یعنی «تبع احصائی و کتله وی» اجرا ایتمک امکان تحتنده دکلدر . بناءً علیه ، هر نه زمان بر تشبث احصائی به قالدیشیه جق اولور ایسه ، بدایه شومسئله حل ایدیلیر :

«حقنده تشبث احصائی اجرا ایدیلک ایسته نیلن اجتماعی حادثه وسائر قابل تعداد ، متجانس الامثال کتله احداث ایلکده میدر ؟» بوسؤاله مثبت بر جواب آلدقدن صکره ، مسئله «کلیه» وجوده کترین کتله نك تحدید و توصیفنه ، تعیر آخر ایله کلیسه نك تعریفنه منجر اولمق اقتضایلر .

زمانه قدر متمدن مملکتلرجه یوزلرجه دفعه احصائی تحریرلر یایلمش اولان موضوعات احصائیهدن : نفوس [حال و حرکتی] ، حاصلات زراعیه ، مدنییه ، صناعیه ایله تجارت داخلیه و خارجییه معاملاتی ، اراضی و مسقات ایله امور نافعیه ، مالییه و عدلییه ، معارف مؤسساتی قابل تعداد ، اجزاسی ممائل و بربرلریله قابل مقایسه کتله لر وجوده کتیر مکده اولدیقدن ، استحضار عملیه سی بزده یایلمیر ایکن ، طوروب تردد ایتمک و بویکی خصوصاتک مملکت مزده «موضوع احصائی» اولوب اوله میه جغنی اوزون درین تدقیقه قویولمق لازم عد ایدیه منز .

فقط ، بوندن صکره ، کلیه بی صراحة بزده دخی تعریف و تعیین ایلمک ضروریدر . کلیه نك تعریفی دیمک : «تبع عددی یایله جق اولان واحد تعدادلرک اولجه یایلمش بولنان تدقیقات شخصییه و نوعیه به کوره ، تین ایدن اوصاف مشترک لرینی بر آرده طویلایه رقی ، واحد تعدادلره و بال نتیجه کلیه به راجع اولمق اوزره ، ذهنده علمی و تطبیقات ایچون عملی معلومات تأمیننه خادم حکملر ترتیب واعطا ایلمک» در . بعضاً ، غایت بدیهی کی کورینن و هر کس طرفندن اسماء موضوعه سی تکلم ایدیلنجه ، نه دیمک اولدیغی آکلاشیلان موضوعات احصائییه ایچون ، آتیا قاریش قفلرله محل ویرینامک اوزره ، اوزون اوزادی به تعریفات توصیفیه اجرا سنه لزوم حاصل اولور . بعضاً ، غایت اساسی برایکی صفت ذکر ایدیلک ایله ، کلیه تعریف و تعیین ایدیلش عد اولونور .

هر حالده ، ایلمک یایله جق معامله احصائییه کلیه نك تعریفندن عبارتدر .

کلیه نك ای تعریفی : تبع عددی یایلمق ارزره ، کتله بشر ، اشیا و حادثاتده نه کی اوصاف آرانینور ، بوموضوعه اصل حاکم اولان علمک اعجابی طرفندن نه لر ضروری عد ایدیلور ایسه ، او اوصافی برر برر - هیچ بریسی اونو تمیه رقی - منتظماً افاده و علاوه ایدرک یاییلان تعریف توصیفیدر .

تعریفك بویولده اجرایی سایه‌سنددرکه ، متشبت احصائی ومأمورلری طرفندنصل بر کلیه اجتماعیه حقنده تتبع عددی یاییلمق ارزو اولوندینی سهولته آکلاشیلیر ؛ یعنی ، حکومت آرزوق بیلدیکی وفقط ایچنه وضوح تام وریاضی ایله نفوذ ایده‌مدیکی بر کتله قارشوسنده اولدیغنی حس‌ایتمکده وکتله‌ی ترکیب ایدن اجزائک نه نوع متبائل جزؤلردن مرکب بولندیغنی کورمکده اولدیغنی ایچون ، کتله‌ی عمومی واستدلالی بر نظر ایله احاطه وتعریف ایده‌بیلیمکده در . متشبت احصائی ایچون کتله‌ی متبائل قسمله تفریق ، زمان ومکانده کی استحالاتی عدد ایله افاده ایده‌بیلیمک سایه‌سند ، ناقص اولان معلومات موجوده اکمال ایدیله‌جکدر ؛ احصائیات ذاتاً بونک ایچون یاییلمقده در .

بوحاله کوره ، حقنده هیچ برنوع «تدقیقات اولیه واستدلایه» اجرا ایدیلماش اولان موضوعاته دائر تشبت احصائی یاییلمق قابل وفائده‌لی‌دکدر . تتبع کتله‌وی واحصائی موجود وناقص معلوماتی اتمام وبرتعریف استدلالی‌یه اساساً اقتران‌ایتدیر یاییلمکده بولنان موضوعاتی تنویر ایچون اجرا ایدیلیر ؛ ایستاستیق بسبتون مظلم اولان ساحه‌لری آیدیلتماز ، مجهول ساحه‌لری کشف ایتمز . یالکز نا تمام ایشینی اولان یرلره مبدول نور وضیا سربمکه ، وضوح ریاضی تأمین ایلمکه یارار .

مثلاً ، عثمانلی مملکتنده نفوس ، احصائاتی یاییلمسی ممکن اولان واک کوزل صورتده متبائل کتله‌لر نمونه‌سی وجوده کتیرن کلیاتدن بریدر . نفوس حقنده احصائی بر تحریره قیام ایدیلمسه ، بوبابده ذاتاً صور مختلفه‌ده اولجه آنان وفقط بالضروره ناقص قالمش اولان معلوماته استناداً ، موضوع احصائیک وجوده کتیردیکی «کلیه» تعریف وتوصیف اولنه‌بیلیر ؛ یعنی دنیه‌بیلیرکه ، حکومتجه : نفوسک نه دیمک اولدیغنی شو صورتله معلومدر ، ممالک عثمانیه نفوسک آره‌سند نه کبی اقسام متبائله بولندیغنی بوکونه قدر آکلاشیلیمش ، تعبیر آخر ایله ، استدلالی وصرف وصف مشترکله راجع اولمق اوزره ، اجمالی معرفت حکومتجه استحصال ایدیلشدر . فقط ، برچوق سبیلردن طولایی ، بومعلومات ایله اکتفا ایدیلک قابل اوله‌مدیغنی ایچون ، «تبع کتله‌وی» اجرایی صورتیه ، برده احصائاتجه نفوسه دائر ، دهاییکی ، تام وموده‌رن بر معرفت تحصیلی لزومی تصدیق ایدیلکده اولدیغندن طولاییدرکه ، تشبت احصائی ضرورت کسب ایتمشدر .

بوحاله کوره ، تشبت مستقبل احصائی ، مقدم معلومات اجمالیه واستدلاییه استناد

ایتمک ، کلیہ نفوس حقیقہ موجود تعریف و تعیینہ نظراً اجراءات احصائیہ وقوعہ کلک موافق مصلحتدر .

نفوسہ دائر متقدم معلومات اجمالیہ واستدلالیہ منزه محصولی اولہرق بزده وجودہ کتیریلن « تعریف کلیہ » ایله آلمانیا و فرانسه و ممالک سنارده عینی موضوع احصائیہ دائر موجود معلومات سابقہ نک تولید ایدہ جکی تعریف کلیہ آرسندہ فرق اولابیلیر . احصائیات ، حس اولانان شکل احتیاج و شدتی درجه سیله وسعتندیریلن بردائرہ فعالیت اولدیری ایچون ، فرانسه وانکلترده نفوس دینانجه ، متشبت احصائینک کوزی اوکنه کلن کلیہ ایله بزده ذهنیزک اوکنه کلن کلیہ آرسندہ - اوصاف مطلوبه وسائرہ اعتباریله - برحقوق فرقلر وارددر . بواساسی نقطه اصلا خاطر دن چیقاریلماق قطعاً الزمدر . او حالده ، فرانسه ده تحریر نفوس ایچون کیانک تعریفی اولمق اوزره ایراد ایدیلش اولان جمله عیناً بزم تحریر نفوس قانونلر مزده بولنه ماز ایسه ، بوکا تعجب ایتمک لازم کلیر .

مثله نفوسدن صکره ، دیگر موضوعات احصائیہ تشمیل ایدیلہ بیلیر ؛ حاصلات زراعیه ، صناعیه ، معدنیہ .. وامور تجاریه ، مالیہ ، نافعه ، عدلیہ وسائرہ نک وجودہ کتیردکلری کتله لر بوشرائطه توفیقاً ، اول باول تعیین ، تحدید و تعریف اولونمق بزده دخی لازمدر .

کیانک تعیین و تعریفی : معین بر محله بولنان ومعین بر زمانده تحریر ایدیلشی اقتضا ایدن کلیه لری ساده بر « لفظ چرچیوه سی » آلتنه آلمق دیمک دکلدر ؛ بلکه ، تتبع احصائی یاپیلاجق اولان کتله نک احصایه لیاقت کوستردیکنه قناعت حصوله کلشی بوسایه ده لازم وقابل اولور . واحصائی فعالیتک نرديه توجیه ایدیلہ جکی واضحاً و تماماً آنجق بونک نتیجه سی اولہرق آکلاسیلیر .

مثلاً ، بوتون مملکتک نفوسی بزده موضوع احصائی اوله بیلہ جکی کبی ، آنقره ولایتی ایله قوانیه ولایتک نفوسی ده مستقلاً موضوع احصائی یاپیلیر ؛ بر شهر عظیم ، برقضاوحتی بر ناحیه مرکزینک نفوسی « کتله احصائیہ » تشکیل ایدہ بیلیر . ارزو ایدیلسه ، استانبولک بر محله سی نفوسی ، تعاقب سکناشی - عدد و اوصاف نفوسجه - کوزل بر موضوع تدقیق یاپیلا بیلیر ؛ بورالرده بر کتله بشرک موجودیتی انکار ایدیلہ منزه . افراط ایدیلسه ، ده اشیائی یه ایتمک قابلددر . فقط ، بز متشبت احصائی اولہرق ، دولتی کوزومزک اوکنده

بولوندردیغمز ایچون ، بوراده طور مق ، دولتک نقطه نظری ایله بوکتهلر آره سنده برمناسبت آراشیدیره رق ، دولتک تتبع ایده جکی کتله شو اولوق ایجاب ایدر ، دیمک مجبوریتنده ز ؛ فی الحقیقه ، محله دن اشاعی برسوقاق وسوقاقل اقسامندن بری موضوع احصائی یاییلا بیلدیکی کبی ، « عائله » بیله برکتله بشردن عبارت اولدیغی ایچون ، نظردقتی جالب عد اولنسه ، بری واردر . بعض عائله لر حقنده بوخالده احصائیات یاپه بیلیمک هم قابل وهم لازمدر . یالکیز ، بوکون هیچ بردوانک خصوصی موضوعات احصائییه مستقله اوله رق ، بعض عائله لری اله آلوب تدقیق ایتدیکی کورولمامکده در . خصوصی بعض ایستاستیجیلر ایله ارباب علم بوکا مقابل عائله مونوغرافیلری ترتیب وتلخیص ایتمکه ، بعض تاریخیجیلر ، مترجم ووقعه نویسار بویوک خاندانلر ایله مهم سالالهرک گذارش حیاتلری مختلف صفحه لرندن قاورایه رق ، ثبت دفتر وصحیفه ایلیمکه چالیشمکه ددرلر .

بناء علیه ، بز بوراده شویله اوج حکمی محتوی براساس قبول ایتمک مجبوریتنده ز :

۱ — بشر کتله لرینک موضوع احصائی اولوق خصوصنده کی قابلیت اولنرک جسامتی ایله متناسبدر . ۲ — کتله لهرک موضوع احصائی عد ایدیلیمی بوندن صکره ، اولنردن استحصال ایدیله جک اداری وعلمی فوائد عمومیه یه نظراً وقوعه کیمک ایجاب ایدر . ۳ — کتله جسامتی غائب ایدره رک ، آشاعییه دوشورولدیجه ، فائده سی اولقندن اوزاقلاشمقده قالماز ؛ بوبابده تتبع عددی اجرا ایدیله مامکه باشلار : یعنی ، بردرجه نك آلتنه اینیلدکن صکره ، کوچولن کتله لر حقنده مستقلاً ومجرداً احصائیات عمومیه یاییلاماز . بالخاصه ، دولتک آرادییغی فائده احصائییه اداره بورالرده حداصغرییه تنزل ایلر .

نفوس مسئله سنده متشبت احصائی دولت ایسه ، مملکتک حدود ملکیه جغرافییه سی داخلنده بولنان کافه نفوسی غیرقابل تقسیم وتجزیه بر « کل احصائی » در . بونک آلتنه ضرورت اولدیجه اینیلماملی ، دولت بر فکر احصائی ایله قطعاننک اک مهم ، متمدن ویاقین اولان قطعهلرندن بعضیلرینی تحریر ایدره دیکرلرینی براماملی ؛ کذاک ، عناصر مملکتی مختلف قسملره تفریق ایدره رک ، حقنده تعقیبات احصائییه یاییلمسی موافق ، ممکن ویا سهیل اولانلرینی تحریر ایدره دیکرلرینی اهمیتسز عد ویا بی لزوم تلقی ایلماملی ونهایت مصرف وفداکارلقدن وسائرهن چکینامیلدر . تشبت احصائی کرک نفوسک حالته ، کرک حرکتیه دائر اولسون ، حکم عینیدر .

متشبت احصائی ولایت ویا ناحیہ ایسہ، «کتلہ نفوس» شمڈی ولایتہ، ناحیہ یہ راجع اولہرق «کل واحد» وجودہ کثیر۔ کرک حال نفوس وکرک حرکت نفوس مسئلہ سندہ ولایت، ناحیہ داخلندہ مقیم اولان ویا اورایہ بر صورتہ کیروب چیقان کیسہ لک کافہ سی وتعلق بولنا لک جملہ سی۔ وضعیت و حالربنہ کورہ۔ احصا ایدیلک وتعداد وقوعہ کلہ جکی صرہ دہ کیہ نک حسن صورتہ تعیین وتعریف ایدیلما سی یوزندن، تتبع احصائی ناقص براقیلہ مامق ایجاب ایدر۔

نفوس مسئلہ سندہ کتلہ بشر کوز اوکنده ذی حیات بردریای متموج کبی ارتسام ایدرک، نہ یک تحدید وتعیین ایدیلما سی ایجاب ایتدیکنی بزہ ایما ولسان حالی ایلہ افادہ ایلر۔ دیگر موضوعات احصائیہ دہ: کتلہ تظاهرات براز بزم اعتبار وتلقیمزہ باغلیدر۔

معارف احصائیہ سندہ: کتلہ برطرفدن بشری بر تظاهر، برطرفدن بشرک افعالی ونتائجی وبرطرفدن مادی برطاقم احوالندن عبارتدر۔ معلم ومتعلم ایلہ اداره آدم لرنندن مرکب اولان موضوع احصائینک قسم بشریسی، نفوس احصائیہ تنہ نظراً دها طار وکوچک بر ساحہ وکتلہ در؛ فقط، افادہ سی، تعریف، تعیین ایلہ توصیفی دها کوچدر۔ علی الاکثر، معارف ملیہ بی سوق ایدن قوانین اداریه دہ قبول ایدیلش اولان اساسلرہ کورہ، کتلہ بشری افادہ وتعیین ایتک لازم و حالبوکہ، موجود مؤسسات متنوعہ یہ کورہ دکل، بلکه اونلری بر مرکز مشترکہ پیدرپی ارجاع ایتک مقصدیلہ وجودہ کلش اولان بقوانینک قبول ایدیلکی اساسلر وضعیت حاضرہ یہ غیر مطابق اولدیفندن، مملکتک بوکونکی سوئے معارفہ عائد الہ حق معلومات بر اساس مشترکہ پک زیادہ مشکلات ایلہ ارجاع ایدیلہ بیلیر؛ تعبیر آخر ایلہ، مقصد اداری بورادہ اصلدر، مقصد احصائی اواصلہ اویدورولمق ایجاب ایدر۔ بوجہت تأمین وتالیف ایدیلز ایسہ، نہ حال حاضر تتبع عددی یہ اقتران ایلر ونہ دہ مقصد اداری بی تسہیل ایدہ جک معلومات احصائیہ تماماً استحصال ایدیلش اولور۔

بوجہت نظر دقتہ آندقدن صکرہ، معارف احصائیہ سندہ دخی، «کلیہ نامہ» وجودہ کلہ جک صورتہ کافہ موضوعاتی احاطہ یہ مستعد بر تعیین وتعریف علمی وجودہ کتیریلک واواسہ کورہ احصائیہ باشلانیمق اک طبیعی اساسدر۔ مملکتک احصائیات اقتصادیہ سی موضوعاتندن مهم بر جزؤ اولان امور تجاریہ، دولت

ایچون پک مهم بر موضوع احصائی احضار ایلمکده و بو ساحه ده ده کلیاتک تعیین و تعریفه شدت و اهمیتله احتیاج حاصل اولمقده در . دولته نظراً ، دیگر مملکت ایله دولته حدود ملکیه سی ایچنده بولان قطعات دولته آره سنده وقوعه کلن مبادلات سنویه نك کافه سی - اشیای تجاریه بی نوع و قیمت ، محض و صورت ورود و خروجی اعتباریه تفریق حاجت قالمق سزین - کلیه احصائییه وجوده کثیر بر . مبادلاتک بعضیسی حقده احصائیات یا بوب بعضیسی موضوع احصائی خارجه چیقارمق بالطبع ناقص و ناتمام معلومات ألمق ، تعیین آخر ایله کلیه بی بیلهرک ، بیلهرک کو چولتمک راضی اولمق دیمکدر .

احصائیاتدن مقصد : عدده افاده و تعقیبی ممکن اولان عینی سلسله تظاهراتک هیچ برینی اکسیک بر اقیه رق و خارجدن هیچ بر یا بانجی نقطه سلسله نك ایچنه صوقیه رق ، عدد ایله تتبع ایلمکدر . تام معلومات آنجق بوسایه ده آله بیلیر . دیمک ایستورز : نفوس مسئله سنده نصل کافه بشر « غیر قابل تجزیه » کل واحد احصائی وجوده کثیرمش ، معارف احصائیاتنده : کافه متعلمین ، معلمین و مؤسسات ، تمانل و تشارکری و عدد ایله افاده و تتبعه قابلیتلی طولایسیله ، « کل واحد » وجوده کثیرمک لازم عد اولومش ایسه ، بوراده ده « مبادلات عمومی » اوله « یک وجود کتله » تلقی ایدیلیدر . دیگر موضوعاتنده عینی طرز محاکمه بی تعقیب و قبول ایلمک لازم کلیر .

مملکت مزکی احصائیات نقطه نظرندن هنوز حاضر لقرنی یا یغمه چالیشان برلرده دکل ، آز چوق انکشاف احصائییه مالک ، متمدن و یوکسک مملکتلرده بیله احصائیه علی العمیا باشلانیمقده و کلیاتک خارجه بر اقیسه ، تبعی اخلاص اتمیه جک درجه سی علمی بر صورتده مکملاً تفریق و تعیین ایدیلک شرطیه ، تشبثات احصائییه کیریشلیدیکی تادر کورولمکده در ؛ بوندن شو نتیجه چیقایور :

کلیه احصائییه بعضاً یا بانجی عناصر کیری یور ؛ بعضاً کلیه ناقص قالیور ، چونکه ، موضوع احصائی ایچنه آلمان جزؤلر خارجه بر اقیلیور . اکثر یا ناتمام بر طاقم جداول احصائییه نك ظهوره کلسی بوسیدن طولای واقع اولمقده در . عثمانلی مملکتک تجارت خارجه ، معارف ، امور زراعیه و سائر ایستاتستیکلری بزی درجه کافیه ده تنویر اتمیور ایسه ، بونک سببی : یالکیز اعداد احصائییه نك مطرد و علمی بر بولدن کمال دقت و استقامتله طولانلماش اولمسندن عبارت دکلدر ؛ اول بول کتله نك تماماً تعیین و احاطه ایدیلماش بوبوباده و وضوح و قطعیت فکر حصوله کثیر یلامش اولسی ده بر سیدر .

فقط ، نهايت اعتراف ايتك لازمدر كه ، نفوس ايله احصائيات اقتصاديه ، ماليه ، اخلاقيه و سياسيه موضوعلارنده كلياتي تعيين و تحديد بويوك و چتين بر علمى مسئله در . احصائيات ، عدد سز تبعا تيك ايفا ايدمه ديكي خدماتك ناقص قالان جهتلرني اكمال ايتك وظيفه سى ايله موظف اولديغندن ، اولار رجال دولتك سياسى و ادارى نقطه نظرى ، ثانياً ، علمى مملكتك احتياج تبئى بيلنه چك و صكره بونلر مزاج ايديله رك ، پيش تدقيق مزده بولنان مسائلك وجوده كتيرديكي كليات ، مملكتك حالنه ، وسائط ماليه ايله برابر ، قابليت و تشكيلات احصائيه نك درجه سنه كوره تعيين ايديتك اقتضا ايدم چكدر . رجال دولتك نقطه نظرلرى بيلندكدن صكره ، چوق دفعه مسئله نظرى بر ساحه يه دوشمك ايجاب ايدر . مختلف مملكتلرده امثالى كورولديكي وجهله ، بوبابده كلياتك تعيينى امرنده عالماً مناقشه باشلايدى ، بونك حد و حدودى هيچ بر زمان كلز اولور .

مع مافيه ، بولك لك كسدير مه سى اوراسيدر .

براز اشاعيده استحضار شخصى بختنده سويلنه جي وجهله ، هر مملكتده استحضار علمى وظيفه سنى اوزرينه آلان و ديكر بر طاقم وظائف ايله ده موظف بولنان «عالى و احصائى قوميسيونلر» وجوده كتيرمك زمان مزده ضرورت حالنى آاشدر . بناءً عليه ، احتياج تبئك شدى ، درجه سى وسائر حقتده برقرار ويرمك ، اولسه اولسه بوكي هيئت علميه لره توجه ايدر .

رامر اصصائيتك تعيينى :

كلييه متجانس و متماثل اجزا . واقسامدن مركب اولان بر هيئت مجموعه اولديغنه كوره ، «واحد احصائى» سويله تعريف ايديله بيلير :

«كلييه ويا كتله نك لازم التحرير اولان بهر جزؤ متماثل و متشابهندن عبارتدر كه ، مشترك اوصاف ايله موصوفيت وعدد ايله افاده و تعداد قابليت سايه سنده اشبو اجزا تركب ايدرك ، كلييه و بالتيجه كتله حادث اولور و موضوع احصائى وجود بولور .»

هر نوع موضوع احصائيه كلييه نك تعريف و تعييننه نه قدر لزوم وار ايسه ، واحد احصائيتك ده تعريف و تعييننه او درجه لزوم واردر . امكان اولور ايسه ، كليات ايله واحدلرك تعيين و تعريفى برجهلده اجرا و لنور . واقعا دنيله بيلير : واحد تعداد تعريف و تعيين ايديله كدن صكره ، كلييه كندى كندينه ميدانه چيقار . فقط ، چوق دفعه واحد

احصائی مبهم و مغلق اولور و بعضاً صرف بروصف حالده بولونور. او حاله کوره، کلیه نك
اولاً تعریف و تعینه و اوندن بالاخره واحد تعدادك استخراجنه ضرورت بولندی قبول
ایدیلک طبعی در.

مثلاً، نفوس تحریرلنده، کتله بشر «نفس انسانی» دنیان و برملک کتک کافه قطعانه
سرپلمش بولان مخلوقانک هیئت مجموعہ سیدر. بہر نفس انسانی واحد احصائی نك مثال مادیسیدر.
بر نفوس تحریرلنده اولاً، ماده "نه قدر موجود انسانی بولندی آراشدیریلیر: بو بولونقدن
صکره، معلومات مستحصله ایله اکتفا ایدیلیر. دیگر برطاقم عددی نتائج دها استحصال ایدیلک
ایسته نیلیر. ماده "نه قدر انسان موجود اولدی برملک کتده بیلندکدن صکره، بونکله اکتفا
ایدیلیر، کلیه و کتله بسیطدر؛ واحد احصائی ده غیر متعدد اولور. لکن، درجه ثانیہ ده،
بر تحریر نفوس ایله، نه قدر ارکک، نه قدر قادین نفوس موجود اولدی آراشدیریلیر.
ارکک لک، قادین لک برر وصفدر؛ فقط علماً بو وصفل برر واحد احصائیدر؛ چونکه،
عدد ایله افاده اولنه بیلیر. بونلر تمائل و تشابه کوسترن، طولانی بیلن اوصاف اولدی
ایچون، واحد احصائی بر آرایه کتیر یله بیلجک صورتده تعقیب و قید ایدیلک اقتضایدیر.
دیگ، نفوس مسئله سندہ کتله یی وجوده کتیرن واحد احصائی و صفلا تمق لازمدر.
و و صفلا تمقچه واحد تعدادی احصائی لک قابل دکلدر.

صکره، بر ماده ده بر چوق اوصاف اوله جغه کوره، واقع اولان تحلیل نتیجه سی: مثلاً
نفوس مسئله سندہ، ارکک، قادین، عثمانی، اجنبی، مسلم، غیر مسلم، تورک، غیر تورک، داخله
متولد، خارجه متولد، بکار، اولی، طول، بوش... الخ صورتده بر چوق واحد
تعدادلر وجوده کلیر. بو حاله کوره، ماده "کلیه ایچنده واحد احصائی تکرر و تعدد ایله مز؛
فقط، و صفاً تکرر وجوده کلدیکی ایچون، بزبوراده کتله "مادیہ ده تبدل اولماغله برابر،
هم کلیه احصائیہ ده وهم واحد احصائی لده تحول فرض ایدر و تعداد احصائی یی بو حاله
نظراً، اجرا و تطبیق ایلر.

نفوس کتله سندن صکره، دیگر اجتماعی کتله لرده عینی حاله در. کتله اشیاء، حادثات،
ماده عینی حاله قالمغله برابر، توصیفات ایلر بلدیجکه، بر چوق یکی واحدلر طولانی سیله یکی
کلیه لرو وجوده کتیریش اولور. مثلاً، حاصلات زراعی، صناعی، معدنی، به، امور تجاریه و مالیہ،
معارف ملیه و جرائمه دائر ترتیب اولنه جق احصائی انده، واحد احصائی "مادیلرک اوصاف

اعتباریله تشابه و تمایزندن بالاستفاده برچوق تقسیملر احداث ایدیلک قابل و لازمدر . مملکتک کتله زراعیه سی ای احاطه ایتک ایچون ، بهر « استحصاله زراعیه » ماده کوز اوکنده بولوندریله رق تعریف و تعیین ایدیلدکن صکره ، مختلف وصفلره کوره تقسیم و تحلیل ایدیلیر : بهر وصفه کوره ، برر چشید واحداحصائی واونلردن ده برر نوع کلیه حادث اولور . اراضی و حاصلات زراعیه ، آلات و ادوات زراعیه ، مساعی زراعیه ، ابتدائی تقسیملردن صکره ، درجه نالیله ده صفتلر ایله تکرار قسملره آریلیر . مثلاً ، حبوبات ، بقلیات ، حبشییات . . . الخ اساسی تقسیملردن صکره ، حبوبات : بغدادی ، آریه ، چاودار . . . کبی نالی قسملر وجوده کتیریر ؛ بونی حاصلات زراعیه ایله برابر آلات و ادوات و مساعی زراعیه یه ده تطبیق ایتک - تتبع تام تأمینی ایچون - لازمدر . لکن ، ظن ایدیلیمه لیدرکه ، ایش بوراده ده قالیر . مملکتک احتیاج تبعی وار ایسه ، امکان مساعد بولونور و آرزو ایدیلیر ایسه ، مثلاً ، ساده بغدادی اوچنچی درجه ده برچوق وصفلر ایله وصفلانه رق قسملره آریلا بیلیر : قیزلجه و آق بغدادی ، صاری بغدادی . . الخ اقسام - مملکتک حاله کوره - بولنور . فقط ، کرک حاصلات زراعیه ده یاپیلان و کرک دیگر زراعی اقسام و موضوعات احصائیله ده یاپیلیمی قابل بولنان بوتقسیم « انتهائی » عداولنه ماز . ایستیلیر ایسه : قیزلجه توصیفات مختلفه ایله یته برچوق یکی قسملره تفریق ایدیلیر ؛ مملکتک ایچون بویله برتقسیمه ده احتیاج اوله بیلیر .

لکن ، عجبا کتله مزئی ماده قسملره تفریق ایله بهر واحد احصائی مادی یه راجع یکی یکی کلیه وجوده کتیرمه نك یعنی بوتوصیفاتک حدونهایتی یوقیدر ؛ معین برکتله یی احصائی تتبع ایله تحلیل ایتک ایستدیکمز ائنده نه قدر « واحداحصائی » و نه مقدار چشید « کلیه » احداثی یتنده بولنمق لازم و نه مقداری کافی ، نه درجه سی زاندر ، سویانه مزئی ؟ ایشته ، حل ایجاب ایدن مهم مسائلدن بری ده بودرکه ، « واحد احصائی یی » ای تعیین و تعریف ایله علاقه دارد و اونک ایله برابر حل اولنمق لازمدر .

اسکی ایستاتستیکجیلره نظراً ، کلیات و واحداحصائینک تعیین و توصیفی ساده بر مسئله در و بومسئله احصائیله ده سؤال صورمق صنعتدن عبارتدر . نته کیم ، بوکا عائد موجود اسکی برایی قاعده نك ایضاحیه اکتفا ایدن برچوق مؤلفلر کورونمکده در . حالبوکه مسئله مهمدر . بزه نظراً ، بوراده اولاشواسلری قبول ایتک لازمدر :

۱ — کتله‌ی ترکیب ایدن واحد احصائیلر وصفدن عبارت اولمایوب مستقل موجودیتیه مالک، مادی ماهیتی حائز ایسه لر تفریق و تحلیل فائده‌لی اولمغه قائلار؛ اجرایی ضروری اولور. کتله، کُرک احصائیات اقتصادی، مالی، سیاسی، اداریه و کُرک احصائیات اخلاقیه و سائرله متدائر بولنسون، آردهده فرق یوفدر.

۲ — کتله‌ی ترکیب ایدن واحد احصائیلر، ماده دیکشم‌دیکی حالده، وصفلر ایله تعدادیده جک ایسه، تحقق و افاده‌لری سهیل، هر کسجه لازم القیدانواع وصفیه‌دن ایسه، تحلیل و تفریق ینه ضرورت حالده‌در. یا احصائیه تشبث ایدیلنجه، بونلر اونوتولمایه رق دائره کلیاتک ایچنه ادخال ایدیللی و یاخود، احصائیه تشبث دها مناسب و موافق زمان و شرائطه بر اقلیم‌لیدر. تتبع تامک عناصر اصلیه‌سندن اولان اوصافی براقه‌رق تحریره مباشرت ایتک معناسزلقدرد. عثمانلی مملکتنده ارککلرک لازم التحریر عد ایدیلدیکی حالده، قادیلرک برچوق جهتلردن لازم التحریر صورتنده تلقی ایدیلما لری بوقیلدن بویوک علمی بر بوشلقدرد. ارککده لازم التتبع کوریلن اوصاف مادی، نه اهمیت حائز ایسه، قادیندهده مملکتک تتبع علمیی ایچون بوصفلر عینی اهمیتده عد ایدیلک لازمدر. معارف، عدلیه، امور مالی، اقتصادی ایستایستیقلر مزدهده عینی اساسی نقصانلر موجوددر.

۳ — تتبع تامک عناصر اصلیه‌سی تماماً دائره کلیاته ادخال ایدیلدکن صکره، واحد احصائی اتخاذا ایدیلک اوزره طلب ایدیلجک « اوصاف زائده » جف القلم رد ایدیله مز، بالخاصه، فائده مأموله‌نک درجه اعظمیه‌سی استحقار ایدیله‌یه جک اولور، تعیر آخر ایله، اوصاف تالیه مطلوبه بر ضرورت علمیه‌ایله ستر و مدافعه ایدیله‌بیلیر ایسه، بارز ده ایلری‌یه کیتمک قابلدرد. بونک معناسی: زائد کبی کورینن بعض وصفلر شبه ضرورت طولایدیله واحد احصائی وجوده کتیررلر. مثلاً، عثمانلی مملکتنده بغدادیک ایکی اوج نوعی حقنده معلومات آلمغه لزوم کورمک، مسلم، غیر مسلم تقسیمندن صکره، بوندن بویله مذهبلری تفریق ایتدیرمک، عناصر عرقیه و السنه متکلمه حقنده معلومات ایسته‌مک تعقیب و تتبعی شبه ضروری اوصاف احصائیه‌دن تلقی ایدیله‌بیلیر.

بو اساسلره نظراً، واحد احصائینک تفریق و تعییننده دائماً لزوم و ضرورت اداریه، علمیه آرقه‌سنده قوشه‌رق حل مسئله ایتکه چالیشمق ایجاب ایلکده‌در. فی الحقیقه، متشبث احصائی دولت اولونجه، آزویا مشکوک بر فائده ایچون و یاخود صرف براییک عالمک نقطه

نظري ايجون، عملی فائده ي غير محتوى تقسيمات تاليه وجوده كتيه ريك سؤاللى آتيرمق ، جدوللى فضلە محمول ايدرك ايشى اشكال وجدوللى اغلاق ايتك پك ده طوغرى دكلدر . بو اوچ اساسدن صكره ، درجه ثابته ده شو نقطه هيچ بر زمان نظر دقتدن دور طويلا مالميدر :

واحد تعدادلى زياده لشدنجه ، تعبير آخر ايله سؤاللىك مقدارى آرتدقچه ، هم اخذ معلومات كوچاشير ، احصائيات ماكنه سى دها آغير وكوچ ايشلى وهم بالخاصه مصرف آرتار . مثلاً ، بر نفوس تحريزنده مملكت مزكى ۲۲-۲۳ ميليونلى بر كنه نك تابع احصائيسى ايجون بر فرد راجع اولقى اوزره [۱۵] سؤال يرينه [۳۰] سؤال صوريله ، تقريباً [۷۰۰] مليون سؤال صوريلوب جواب آلتهرق عثمانلى كنه نفوسى حقتده تتبع ياييلمش اوله جقدر . سؤاللىك تعدادى صورت عموميه ده تتبع احصائى يي اكاله خدمت ايدر ايسه ده ، حال حاضر مزه كوره [۲۰] سؤال ايله اكتفا ايدىلك قابل اولديغنه نظراً ، واحد احصائىلىك وصفاً بوغنى [۳۰] ه چيقارمق ايشى سرعت نقطه نظرندن ايكي اوچ كره تأخير ومصرف نقطه نظرندن او قدر دكله ده اوكا يقين بر درجه يه قدر خزينه يي محمول ايتمكه يارار . يعنى ، ديتك ايتيورزكه ، بزم مملكت مزده واحد احصائىلىرى كرك نفوس ايجون وكرك احصائيات اقتصاديه - مالىه - اخلاقيه وسياسيه ايجون ، اوروپانك مختلف مملكتلرند اولدينى قدر ايلرى به كوتورمك موافق دكلدر . فقط ، بوكا مقابل بزده اويله سؤاللى صوريله بيلير ويا صورولمى لازم عد ايديله بيليركه ، نه اوروپا ونه ده آمريقاده بوكى سؤاللى يوقر ؛ اورالرجه صورولمى نه علماً ونه اداره فائده تصور ايدىلدىكى حالده ، بزده ، بوكى سؤاللىك فائده سى اولور . عثمانلى مملكتى هنوز انكشاف سياسيسى دوره سنه كبرمك اوزره بولوندينى وبوانكشافه داخلى وخارجى برحق مانعه لر حيلولت ايتك ايتىدىكى جهتله ، سياست عموميه مليه ده آتيا وحالاً بزده رهبرلك ايتمكه خادم معلومات احصائيه اخذ وتداركى غايت مهم بر مسئله در ؛ ديتله بيليركه : حياتى مسئله لر دن برى ده بودر . بو حاله كوره ، اوروپا مملكتلرينك اكثر قطامنده صورولان سؤاللىك علميتنى انكار ايتما مكله برابر ، بزديه بيلير :

• نفوس ايله برابر احصائيات اقتصاديه واخلاقيه وسياسيه يه دائر اوروپاده صوريلان سؤاللىك بزم احياجزى تامين ايدىلجك بر شكل مى ويرىلك وواحد

احصائیلر بو اساس ابتدائی ۛه توفیق حرکت ایدیلرک ، تعیین و تعریف اولونمق لازمدر . « دیمک اولورکه ، کتلهلری وجوده کترین واحد تعدادلری مادهٔ تعیین و شئی بر صورتده توصیف ایلهمک کافی دکلدر : بو ، مجرد اوله رق بر کتله یی علماً احاطه ، تحلیل و توصیفدر ؛ امریقادده ، اوروپاده ده ، بزم مملکتمزده ده بو صورت توصیف ، تحلیل مادهٔ یاییله بیلیر . فقط ، « علمی - احصائی وظیفه » بزم مملکتمزده بولندیغمزی دوشوندکن صکره ، آریجه بر شکل اکتساب ایدر . مسئله نک اوراده کی نتیجهٔ حل بزه عیناً تقلید و تطبیق ایدیلاملی . بزده ده مسئله بدایتدن طوتیلهرق کندیمز طرفندن بالذات حل اولونمیلدر . وبو حل کیفیتی ، اونلرک علماسی ورجالی طرفندن مملکتلرنده حل مسئله ایچون نه لریاییلمش ایسه ، اونلر تماماً یاییله رق وقوعه کله بیلیر . قوییه ایله و بعض سطرلر ، حکملر عیناً ترجمه ایله تأمین اولونه ماز . ایشته ، کلیاتک تعیین مسئله سنده ده سویله نمش اولدیغی وجهله « قومیسون عالی » نامی ایله یاد ایدیلن احصائی هیئت اداره و علمیه لرک وجوده کله رک « واحد تعدادلر » حقنده مملکت ایچون فائده لی و لازم التحقیق اولوب اولدیغی ، مصرف دولتی آرتیروب آرتیریمیه جغنی ، اسلهٔ متداوله و مشهوره یی مللیشدیرمکه لزوم اولوب اولدیغی تدقیق ایلمسی بوندن طولانی کسب ضرورت ایلر .

نهایت ، واحد احصائیلرک تعددایتدیریلسی مسئله سنده شو جهت ده اونودولما میلدر : بر مملکتک سویهٔ علمیه ، اداره و مالیه سنه نظراً ، بهر موضوع احصائی ۛه راجع اوله رق ایراد ایدیله جک سؤاللرک بر حد طبیعی واردر . بونک مقداری یالکز مادهٔ ویا مالیه جهتدن محدود دکلدر ؛ بوندن ماعدا ، آله جق معلوماتک وضوح و تمامیتی اعتباریله ده بوراده بر حد طبیعی موجوددر . یعنی ، سؤاللر آرتدقجه ، هم مصرف آرتار ، سرعت ازالیر و همده ، وضوح و قطعیت کورونما مکه باشلار . چونکه ، هرکس وهرمأمور احصائی درجهٔ کافی ده معلومات صاحبی دکلدر . مثلاً ، زراعت احصائیاتنده التزام افراط ایدیلسه ده ، قیزلجه نک انواع تالیه سی و اوصافی صوریلسه و یا خود ، تورک عرقک تالی اقسامی حقنده همه حال احصائی معلومات استحصالی التزام ایدیلک طولانیسیله ، لهجه لر و سائر نقطه نظرندن تقسیمات زیاده لشدیریلسه : اولاً جهالت اعتباریله ، خلوص نیته رغماً نقصان و وضوح سزلقلر اولور ؛ ثانیاً : قید سزلق باشلار ، سؤاللر چوق اینجه اولونجه ، جوابلری تام ویریله مامکه باشلادقن ماعدا ، جواب امکانشزلقی یوزندن برده لایالیک اوزرینه

منضم اولورو بالخاصه، قوتورول یا بلق مشکلاقی آرته جغندن، تفیش احصائی مؤثر اولماغه یوز طوتار. سؤاللرک چوقلنی چوق و تام معلومات آلمق اروزونک تماماً ضدینه بر نتیجه ویریر. آلمان معلومات ناقص، یالان یا کلش، اکثریا مغفل اولور.

بوجهت آریجه نظر دفته آتیرایسه، احصائیات دائره لری ایچون واحد تعداد لری تعین و توصیفده کوسریله جک احتیاط و بصیرتکارلغ نه قدر مهم اولدیغی برقات دها آکلاشیلیر. بوايضاحانه کوره، واحد احصائیلرک پک بسیط اولق اوزر اوچ وصف اساسی به نزوم مالکیتی قبول ایدیلک لازمدر :

- ۱- واحد احصائی برافاده عددیه به مساعد اولمیدر. بویوک، کوچک، ای، فنا کی صفتلرایله «اجزای کتله» ساده جه وصفلا تمق سایه سنده واحد احصائی وجوده کتیرلر.
 - ۲- واحد احصائیک علماً و اداره فائده لی معلومات استحصالنه خادم اولدیغی متحقق اولمیدر.
 - ۳- واحد احصائی تمامیت و وضوح ایله تعریف ایدیه بیللمیدر.
- صایلان اوصاف متمایزه نظر آدرکه، اونه دنبری سؤال صور مق صنعتی نامی آلتنده واحد احصائی به راجع اولق اوزره، بوجه آتی قاعده لر قبول ایدیلشدر :

- ۱- قیسه سؤال قیسه جواب، آچیق سؤال آچیق جواب قاعده سی.
- آچیق صوریلان سؤاللره غایت آچیق و طوغری جواب ویریه بیلیر، حکمی ارباب علم و علی العموم بشر ایچون بوکون بر متعارفه در. آکلاشیلاماز جوابلرک آچیق اولمایان سؤاللردن نشأت ایندیکی دائماً تکرار ایدیلکده در. سائل هر کسک آکلایه جنی شکله سؤال وضع ایده مزایسه، یعنی قوللاندیغی کله لر آچیق، افاده ایتمک ایستدیکی فکر آچیق بولنمزه، بالطبع آچیق جوابه انتظار ایتمک حقنده دکدر؛ آچیق اولمایان سؤاللرده درلو درلو تفسیره امکان واردر. بوجواب ویره جک اولانلرایچون پک فنا بریول آچار.
- بوايضاحندن ظن ایدیلما لمیدرکه، قیسه و آچیق سؤال قاعده سندن مقصد، یالکز ترتیب سؤال امرنده شکلی بر انتظامدر؛ یعنی، کله استعمالی اعتباریه متشبت احصائی بعض قیدلر آلتنه آلتق ایسته نیلیور. آچیق، قیسه لقی هم کله لرده، هم فکرده، هم بالذات مسئله ده اولمیدر.

جوابک اوزونلغی چوق دفعه سؤالک اوزونلغندن ایلری کلیر. حالبوکه، متشبت احصائی، «اوت» ویا «خیر» ایله نتیجه لن بر جواب قارشوسنده کندیغی بولق ایسترکه،

بونلری طویلايه بیلوب عدده ربط ایده بیاسین . جوابلر بر ایکی سطرلق اولور ایسه ایشه یاراماز ؛ جواب یا بر کلهک اولمی و یا خود نهایت ایکی کلهک بر افاده اولمیدر ؛ بالخاصه ، عدده ربط وار جاعی ممکن بر طرزده جواب آلمق اسبابی تأمین ایدیش بولمیدر . بومقصد آچیق قیصه سؤال صورابیلک ايله تأمین ایديله بیلر . قاعده مز یالکز افراد ايله تماس ایديله رک اجرا ایدیان نفوس و حاصلات زراعیه ، صنایع ، اراضی و مسققات تحریرلری کی تشبثات عظیمه احصائیه ده دکل ، احصائیات اداریه جاریده و خصوصی تشبثات اقتصادیته ک اجراآت احصائیه سنده و حتی عائله مونوغرافیلرنده دخی مهم براساسدر .

۲- منفعت و عاداته عدم مخالفت قاعدسی .

منفعت مادیه شخصیه و منفعت اخلاقیه رعایت و اعتیادات مرعیه عدم مخالفت قاعدهسی صوریلان سؤاللرک هیچ بر کیمسه یی اور کوتیمه جک ، شبهه دوشورمه جک شکلده اولسنی طلب ایتکده در .

بالخاصه ، افراد ايله طوغریدن طوغریه تماس اجرا ایدیلک لازم اولان بویوک تشبثات احصائیه ده منفعت شخصیه مخالفت حسی افرادجه طویولور ایسه ، طوغری جواب آلمق مشکلشیر .

اهالی یی شبهه دوشوره جک سؤاللر صورمقدن بوجهته قاجق مناسبدر ؛ مثلاً ، تحریر نفوس ايله مترافق اوله رق بر مملکتده افرادک ثروت شخصیه سی قیمت عمومیه سی دخی یازمق آرزوسی بلیرسه و جمیع ماملککیزک قیمتی نه در ، دیبه بر سؤال صورله رق بونک جوابی تحریر جیلرک قونترولی تحتده افراده بر اقلسه ، بوسؤالدن هر کسک بحق قوشقولانه جفی و حقیقتی تماماً و یا قسماً سویله میه جکی پک آشکار بر کیفیتدر . خلق بویله سؤاللر قارشینده کندیسنی کورونجه ، ویرکیلرک آرتدیر یلق اوزره بولندیغنی ظن ایدروویرکیدن قاجق ، احتیاطاً ده ا فقیر کورونمک ایچون ، روتنی صاقلار و ویره جکی جواب بالطبع حقیقه مقارن اولاماز .

حتی ، رومانیا و بلغارستان کی بعض مملکتلرده نفوس تحریری ايله برابر خانه لر و مشتملاتی ، پنجره ، اوطه قاپولری و باجاریک عددی جسامت و نوع اعتباریله تحریر ایدیلک ایستلیدیکنده ، قاپو پنجره ویرکوسی تأسیسنه حکومتجه قرار ویریش اوله جق ، ذهابلله پک بویوک مقیاسده کتیمیات اجرا ایدیلدیکی بالاخره تحقق ایلش ، بو حال متشبت

احصائىلىرى مؤخرأ سؤاللارندهها احتياطكار طاورانمغه - بزه قومشو اولان مملكتلرده - سوق ايتشدر.

سؤاللارك منفعت اخلاقيه طوقونامسى ويا طوقونوركي كورونامسى لزومى ينه بودرجهده مهمدر. عائله اسراريله ، شخصى وصناعى اسراره متعلق سؤاللارك صوريلمى ، مقابلنده طوغرى جواب آلتق امكان تحتنده اولهميه جنى ايجون ، نائمجلدر ؛ دولتك ذاتاً بوكي سؤاللار صورمى وارد خاطر دكلسهده ، دقتسزجه ياپيلان بعض سؤاللرده بوشابنهك بولمى ايشى بحق سكتهدار ايدر. مثلاً، نفوس تحريرنده « سن » كيفيتك ، هم اركله ، هم قاديته راجع اولهرق بيلمى ، تبع كتلهوى اجراسى لزومنده عناصر ضروريه دن معدود بر كيفيتدر. فقط ، هر كه راجع اولهرق آچيقدن : سنكز قاجدر ، سؤالى صورولمق موافق احتياط دكلدر ؛ جمله ترسنة چويريلهرك هانكى سنهده طوغديكز ، طرزينه افراغ ايديليرسه سؤالك شدى براز آزاديله بيلير. بونكله كويا « سنك » قاجه بالغ اولديغى اوكره نيلمكله برابر ، شخصاً كيمسنةك سنى ايله دولتك علاقه دار اولمديغى كوستريلك ايسته نيابر . سن مسئلهنه نظراً ، بالخاصه بزه افراد عائله لرينه عائدا سراسر جستجو ايديلور ، ظنى دها عادى سؤاللرده بيله پرورده ايدى جك عائله رئيسلى واردر. بوجهت مهمما امكان نظر دقته آلتيلدر. سؤاللارك اعتيادات مليه و دينيه مخالفت شائبهسى اولماملدر ، حكى عثمانلى مملكتنده بالضرورده اهميتى حائر اولان بر مسئلهدر . بزه قادينلرك بوكون ياشادقلى عالم مجهوليت ، احصائىونك دخى نفوذ نظر لرينه حائل اوله جق كشف پرده و بلوطلر ايله مع التأسف الان اورتولودر. مملكتمزده يابانچى نظرلردن شخصاً اوزاق طوران قادينلق ، كاغداوزرينه علائم و اوصاف ماديهرينى اركلكره مشابه بر صورتده بالذات ويا ولىلرى ايله افاده وقيد ايتكه ويا ابتديرمكه علماً مجبوردر ؛ فقط ، هنوز بزه روش ادارى ملايمت كوسترهرك علمك مطالباتى ، پيدى سويه من يوكسلدجه ، يواش يواش تطبيق ايتكده اولديغندن طولاييدر كه ، عثمانلى نفوس تحريرلرنده قادينلرك اوصاف مقيدهسى ايله اركلكلرك اوصاف مقيدهسى آره سنده فرق ايقاع ايديلكده و تحرير نتيجه لرى قابليت مقايسه خاصهسى ايله عموميت صفت اساسه سندن محروم قالمقدهدر . استثنائى و موقت زمانلر ايجون تحمل ايديله بيلن بوكي حاللر ، مجرد اعتيادات مليه مخالفت شائبهسى اولماق ايجون التزام ايديلكدهدر . خلاصه : سؤال صورمق كوچ بر مسئلهدر . تشبث احصائى سؤاللارندن هر كس

خویلا نیر؛ افرادی شبهه دوشورمیه جک، خوف وهواسه صوقیه جق سؤالر ترتینه چالیشیلمی، کرک کویلی، کرک شهرلی ارباب زراعت وصنایع ایله آنا، بابا، معلمین ومؤسسه صاحبانجه حقایق احوالی صاقلاتمه سبب اوله جق، توهم زمیننی تهیه خادیم طرزافاده لر قولانمقدن قاجینلما لیدر.

۳ — تقدیر شخصی به غیر تابع ولزومی سؤال قاعده سی.

جدوال احصائیة نك املاسی کیمك طرفندن واقع اولور ایسه اولسون، بر مسئله به دأر آنجق بر درلو جواب ویریله بیله جک طرزده سؤال صورمق وبوسؤالر دولتجه اداره وعلماجه علماً لازم عد ایدیلک اقتضا ایدر. تقدیر شخصی به تابع سؤالارک جوابلرندن استفاده حاصل اولاماز. بونقطه نظر دن بونلری غیر لازم عد ایتک موافق اولور. تقدیر شخصی، مقیاسات مادیه سی بولنمان اوصاف معنویه ایچون علی الا کثر قولانیلیر؛ چالیشقانلق، تبلیک، اوصولق، ممنویت، عدم ممنویت الخ الخ کبی. ایستاتستیق مادی برتبع عددی اولدیغی ایچون، اجتماعی کتله لک ظاهری وبرافاده قطعیه ایله توصیفی ممکن اولان جهت لرینه درجه کافیه ده تطبیق ایدیلیر ایسه، مقصده کفایت ایدر؛ بوجهتله دأر عددی معلومات آلدقدن صکره، تتبع کتله وی عناصرینک عدم کفایتی ذهانبه نظراً، دهادرینه ایثی کوتورمک بلکه لازم کله بیلیر. مثلاً، احصائیات زراعیه ده: حاصلات، اراضی، الات وادوات الخ حقنده آله بیله جک برمقیاس ثابته مستند معلومات عددیه، عثمانی مملکتی احوال زراعیه سنک تتبع تامی ایچون عناصر کافیه وشافیه وجوده کتیر مامش عد اولنسه ده، چفتجیلرک مسدکلرندن ممنون اولوب اولمدق لری، ایلریده نه کبی تشبیلرده بولمق ایستدکلری صوربسه، بوسؤاله قارشى آله جق جواب موجود معلوماته بکی ومادی برشی علاوه ایده من. مکتبلرده طلبه نك چالیشقانلغی ایله تبلیکنه، اوصولغی ایله جایلازلغنه دأر شخصی تقدیره کیفیت براقلمق اوزره، احصائی معلومات طوبلانیلمق ایسته نیلسه، برنفوس تحریرنده بکارلر تحریر ایدیلیر ایکن اولنمک ایستیوب ایسته مدکلری، طول قالانلرک بویله برارزوپرورده ایدوب ایتدکلری آراشدیر یلق ایسته نیلسه: بونوع تشبیلر بسبتون معاسز قالممغله برابر، بونک ایچون صرف ایدیله جک مصارفه وچکیله جک امکه نظراً بیهوده اولور. مثالر تعدد ایتدیر یله بیلیر. عددی افاده ایله بر نتیجه به اقتران ایتدیر یله جک

اولان رنك ، وصف اخلاقى وارزو كې شيلر تقدير شخصى نك اك زياده مظهر رواج اولديغى موضوعلر اولديغى ايچون ، سؤال صو يليرايكن بونقطه لره دقت ايتمك لازمدر .
 ۴ — تفتيش اجراسنه مساعده قاعده سى .

سؤالنامه ر كرك افرادجه طولديريلسين ، كرك ، خصوصى برتحرير مأمورى وكرك وظيفه اداريه سنه ضميمه وظيفه احصائيه ايله ده توظيف ايديلن بر مأمورادارى طرفدن املا ايديلسين ، بوشرطه فوق العاده دقت ايتمك لازمدر . اكثريته عدد مجموعلره عائد سؤال باشده اولق اوزره ، بر سؤال صوريلدقن صكره ، مفرداتى برر برر ويا قسماً ايسته نيلمك ويا بعض مفردات اولا سويلدكدن صكره ، مجموع آيريجه سويلدك بو مقصده مبتددر . عائله رئيسلرينه ، اولا مجموع افراد عائله سى صورولدقن صكره ، برر برر افراد تعداد ايتديريلك ، بر ناحيه نك مزروع اراضيسى صوريلدقن صكره ، غير مزروع اراضيسى طلب ايديلك ، طلبه مداومه صورولدقن صكره ، طلبه غير مداومه ايسته نيلمكه برابر ، مجموع طلبه آيريجه قيد ايتديريلك مقصد تفتيشى تأمين غرضندن ايلرى كليز .
 آخاب اولتان بو مثاللر مقصدى ايضاحه خادم بسيط بر طاقم احوالدين عبارتدر . تفتيش اجراسنه مدار اولاجق صورتده سؤال صورمغه ملكه حاصل اولدقچه ، بك ماهرانه سواللر صوريلير و آلتان جوابلر ايله مأمورين احصائيه نك وظيفه لرينه نه درجه مربوط اولدقلى كمال صحت واميت ايله تعيين ايديلير .

«اشخاص مقيدة» دنيلن كيمسه لسؤالنامه لرى طولديريرلرايكن ، باشدين طوغرى سويلرلر ايسه ، صكره يالان سونلك ايسته لرده بونك كوچ وياممكن اولمديغنى كورير و تشبثلرندن وازكچرلر . واقعا حيله و خدعه نك اوكى بونكه تماماً آلتش ديمك دكلدر . بالخاصه ، ادارى ايستاتستيقلرده مأمورين هانكى عددلر ك حاصل جمعى هانكى عددى وجوده كتيره جكنى برايكى دفعه شتلى تكدير و تعذير كوردكدن صكره ويا اكثريا ذكاسى سايه سنده بويله بر تكديره اوغرامديغى حالده ، آكلابه بيلير ؛ بو حالده ، مطلوب اولان معلومات احصائيه ي اعطا ايدمك اساسى ومكمل قيودات و سجلات اداريه يوقسه ، اويدورمغه باشلار و اويله عددلر — ذهتدن — اويدوروركه ، سزك تفتيش اجراسى ايچون وضع ايلديككز تدابيرى زير وزبر ايدر . يعنى ، مخيل موازنت عددلر ينه حيله سايه سنده وجوده كليز .
 عثمانلى مملكتى احصائيات زراعيه سى ايله معارف ، امور مالیه وسائر ايستاتستيقلرنده

بو نقائص کل یوم کورولمکده ، کافه مأمورینه راجع اولق اوزره ، تفتیش اجراسنه
 همه حال صلاحیتی سؤال صورمه نك پك ده ممکن اولمدينی آ کلاشیلیمقده در . فقط ، حيله نك
 اوکی بسبتون آلتمازسه بيله ، اساسات مادیه یه غیر مستند اوله رق معلومات ویره جك اولان
 کیمسه لری ، جدوللری املا ایدر ایکن براز دوشوندریمکه سوق ایتمسی اعتباریه اولسون ،
 بو طرزده سؤال صورمه نك ینه فائده سی واردر . بو فائده آز برشی دکدر . وهله عقل
 وفکرلری مسئله نك هر طرفنی احاطه ایده مینلر طرفندن حيله کارلق ایدیه جکسه ، اونلرک
 یاقالانا بیلیمسه ، بوجه نك بویوک یاردیمی اولور . احصائی معلومات ابتدائییه یی طوبلامغه
 مأمور اولان کیمسه لرک اختیاری ، غیر اختیاری خطالری ازاله ، تخفیف ایده جک بر
 قابلیتک سؤاللرک کندی ایچنده بولنمسی بویوک برمزیتدر .

دارالفنون احصائیات مدرسی

م . زهری

